

11.10.02

Doc 05746

11.10.02

המבוי הסתום הוא הפתרון

מאת זאב שטרנהל

לבני הרוד שלחם במלחמת יום הכיפורים, חודש אוקטובר יישאר תמיד זמן המלחמה הנר ראה ההיא. הצלקות האישיות לא הגלירו, אך מבחינת החברה כר לה דומה שמלחמה זו כאילו מער לם לא היתה. אמנם נכון הוא שיכולתם של בני ארם ללמוד מההיסטוריה היתה תמיד מוגב- לת, אך תופעה כמו זו שאנו עדים לה אצלנו עולה בהרבה על הרגיל.

אכן, שתיים מהסיבות העיק- ריות למלחמה המיותרת ההיא חוזרות גם היום כאילו היינו במנהרת זמן: ההתמכרות לכוה ותרבות שלטון הרסנית. לפני הקמת המדינה היתה בניית הכוח היהודי תנאי בעל יעבור לא רק לניצחון במלחמת העז- מאות, אלא לעצם יכולתו של היישוב היהודי להחזיק מעמד ולקלוט את פליטי החרב מאירדן פה. ואולם כבר בשנות ה-50 פי- תחה ישראל את התפישה, כי תחת מטרייה כפולה של ברית עם מעצמה גדולה וסוגי נשק שאינם נמצאים ברשות האויב, הדרך המועדפת והיעילה לטי- פול בעולם הערבי היא דרך הכוח.

פעולות התגמול ומבצע קדש היו המימוש הראשון של גישה זו, אך בעקבות הניצחון של יוני '67 הגיעה לשיאה ההכרה, שאין בעיה שהטנק והמטוס אינם מסר- גלים לפתור. ההתחפרות על גדות תעלת סואץ היתה תוצאה של העובדה, שלאיש לא היה מר- שג אמיתי מה לעשות, מלבד הפעלת כוח ועוד כוח. לפיכך הפתרון הפשוט היה לא לזוז מה מקום. ואולם מאחר ששום מציאות אינה נשארת זמן רב בלא כיסוי איריאולוגי פותחה בהדרגה התפישה, שמצבנו מער לם לא היה טוב יותר, ולכן רק פתי יפעל לשינויו.

זו התפישה השלטת גם היום. ואולם בסוף שנות ה-60, לנוכח

שלושת הלאווים של חרטום, הי- תה הצדקה לפחות חלקית לעיי- וורון המדיני ולסירוב לחפש סדקים בעמדה הערבית. היום, מכל בחינה אפשרית, המציאות שונה לחלוטין. אבל אף שהר- שות מפורקת ורוב הפלשתי- נאים מתחננים שנרשה להם לשוב להיות חוטבי העצים ושואבי המים של היהודים, רק כדי שיוכלו להאכיל את יל- דיהם, המכבש ממשך לדרוס, ילדים ונשים וגברים חפים מפ- שע ממשכים להיהרג. לאנשים שבשלטון לא מפריעה העובדה, שצה"ל רושם את הדף השחור ביותר בתולדותיו. וכי מדוע לשנות מצב, המאפשר להמשיך להשתלט על השטחים הפלשתי- ניים עד כדי יצירת מציאות בלא פתרון? אצל אריאל שרון ואנשי הימין ההתנחלותי מצב בלא פתרון הוא כשלעצמו הפת- רון האידיאלי.

אם אין פתרון, אפשר לא לנהל משא ומתן, לא להתפשר, אפשר להקים בשקט מאחזים ודי- תנחלויות ולהמשיך להתחפר על הגבעות. מאחר שההתנחלות מר- סיפה להתפשט באישור הממש- לה ואף בעידודה המעשי, זכותה לתבוע לעצמה ביטחון. אך מא- חר שהיא נטועה בלב אוכלוסייה שרואה את אדמתה נגזלת מידיה הדיכוי הקולוניאלי מוכרח להע- מיק, והצבא מוכרח לתפקד כמי- ליציה בשירות מועצת יש"ע. אי אפשר לחלום על מצב טוב מזה: מי שהכוח בידיו מכתוב לבדו את כללי המשחק. זו תמצית החוכמה המדינית שלנו: כך חר- שבים היום, וכך חשבו גם לפני 30 שנה ויותר.

אך פולחן הכוח לבדו אינו מספיק. כדי שיהיה אפשר למש- כן את עתידו של עם שלם בלי לומר לו צל צלה של אמת על- מטרות המלחמה דרושה תרבות פוליטית מסוימת. אכן, התרבות הפוליטית הישראלית, כפי שער- צבה בידי דוד המייסדים וברא- שם בן-גוריון, מאפשרת לשלוט

בלי למסור דין וחשבון של ממש, לא לאוכלוסייה ולא לנבחריה. מקובל לטעון, בצדק, נגד "מטב" זה" של גולדה מאיר, שהוא נר- שא באחריות למפולת של יום הכיפורים. אך לא מאיר היא שה- מציאה את השיטה: היא רק ייש- מה את אשר למדה אצל בן-גוריון, ואילו ראש הממשלה הראשון נהג בחברי ממשלתו וכי- כנסת כפי ששלט לפני כן במר- סדות ההסתדרות.

שיטות עבודה שצלחו כל כך עד להקמת המדינה הופעלו גם אחרי תש"ח. ההחלטות החשובות המשיכו להתקבל במסגרות לא פורמליות, ולעתים בלא ידיעת הגופים הנבחרים. מי החליט על פעולות התגמול, על היקפן ות- כיפותן, ומה שחשוב יותר - מי התעמק במשמעותן המדינית ובהשלכותיהן לטווח רחוק? מי בריק ידע על ההכנות למבצע קדש? מתי נידונה בממשלה האר- ריינטציה הצרפתית של בן-גור- ריון על כל משמעויותיה? מתי התנהל כאן דיון רציני, בכנסת ובציבור, במטרות הציונות ובכ- לים למימושן?

התפישה שהורישו המייסדים, שלפיה מהרגע שנבחרו פטורים ראשי השלטון ממסירת דין וחש- בון לגופי ההנהגה הפורמליים ומהיוועצות אמיתית בהם, חר- דדה בימי הממשלה הנוכחית לדרגת אמנות. שרון הצליח לש- תק את הממשלה ואת הכנסת, להשתיק את הדיון הציבורי ולד- רות חול בעיני האוכלוסייה. שרי החוץ והביטחון שלו היו לשמ- שיו, והמדיניות מוכתבת בידי מערכת הביטחון ומפקדה האמי- תי, שרון הוא גם זה הנושא באחריות לשידור הממלכתי. מר- מוקרטיה פרלמנטרית נשארו אצלנו בעיקר הבחירות הכ- לליות, פעם בארבע שנים. זה לא מעט בהשוואה לשכנינו, זה הר- בה פחות ממה שדרוש לנו כדי לא להיחפר ל"דמוקרטיה מודר- כת" הירועה לשמצה מתולדות המאה ה-20.